



## ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 6 КЛАСУ З НАРОДОЗНАВСТВА,

Від 11/02/2024

Оксана Заваденко

На уроці ми розпочали вивчати **похоронні** обряди українців.

На домашнє завдання прошу прочитати останню частину лекції про сімейні обряди, зокрема про похоронні.

(знову додаю лекцію нижче).

Прошу всіх, хто мені ще не здав на уроці, принести свої записи в красі та **попередні домашні завдання** (5-6 речень про хрестини або першу купіль, 5-6 речень про сватання або заручини). Я зберу їх для перевірки.

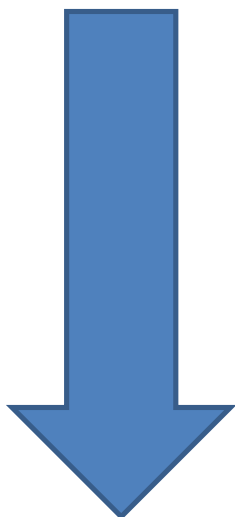
Хто ще не мав нагоди, прошу обов'язково подивитися разом з батьками документальний фільм «Весільний спадок». Якщо моє посилання не спрацює, то просто знайдіть його в Google.

[https://youtu.be/2oUxozBmQrA?si=xLzv6wRAtKx\\_EjL](https://youtu.be/2oUxozBmQrA?si=xLzv6wRAtKx_EjL)

Це дуже цінний, колоритний, унікальний фільм, де відтворено весільні традиції з різних регіонів України.

З повагою, вчителька народознавства

Оксана Заваденко

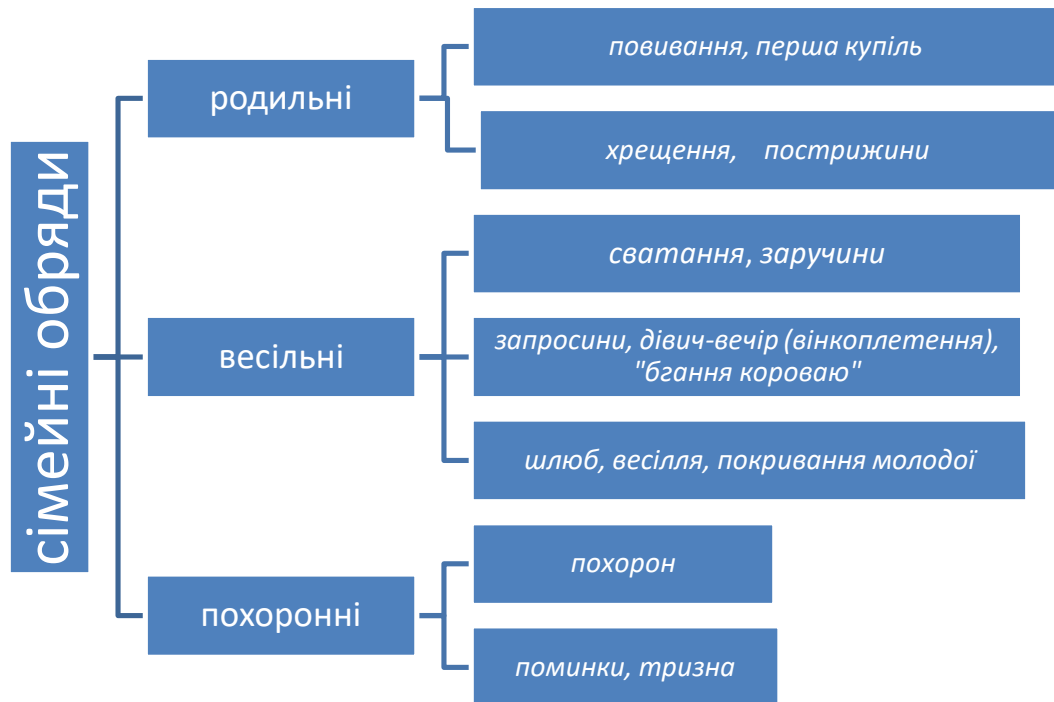


## Тема 2. Сімейна обрядовість українців.

Як ми знаємо, обряди поділяють на два основних типи: **сімейні** та **календарні**.

**Сімейна обрядовість** має стосунок до важливих моментів у житті людини, а **календарна** – у житті природи або трудовій діяльності людей (була пов'язана з календарем).

Сьогодні ми розглянемо основні сімейні обряди українців.



**РОДИЛЬНІ ОБРЯДИ**, тобто народження дитини, в давнину супроводжувалися магічними діями та обереговими знаками. Колись, приймаючи роди, повивальна бабка намагалася прищепити дитині необхідні риси характеру. Аби дитина росла здоровою, під час **першої купелі** (купання) використовували освячені трави та квіти (свячене зілля); у купіль дівчинки додавали любисток, рум'янок, мед, а іноді й молоко («щоб, хлопці любили, щоб була гарною, щоб солодкою була»), хлопчикам клали корінь дивосилу, відвар дуба («щоб сильними були») або навіть сокиру («щоб уміли майструвати»). Кожен, хто приходив до хати під час ритуалу, мав кинути у купіль монету «на щастя та на багатство».

До наших днів збереглася традиційна **перша купіль**, яка має відбуватися у відповідних відварах трав в урочистій, але закритій сімейній атмосфері, тобто в присутності близьких родичів.

З приходом Християнства, давні родильні обряди замістилися церковним обрядом **хрещення** немовлятка, під час якого душа очищується від первородного гріха. Хресні батьки дитини від її імені тричі відрікаються від диявола та присягають на вірність Христу. Після цього священник охрещує дитинку в свяченій купелі, занурюючи її, або поливаючи голівку. Після цього відбувається миропомазання: священник хрестоподібним рухом змащує миром чоло, очі, рот, вуха, груди, руки і ноги дитини.

**ВЕСІЛЬНІ ОБРЯДИ.** Весілля для українців було справжнім дійством, що супроводжувалася музикою, співами, танцями, іграми. Все починалося зі **сватання**, коли представники родів молодого й молодої домовлялися про весілля. Свататися наречений переважно брав із собою досвідчених чоловіків. Сватання відбувалося в домі дівчини. Якщо батьки нареченої та сама дівчина були згодні, то подавала хліб на рушнику сватам. Бували випадки, коли дівчина не давала згоди на одруження. Тоді вона повертала старостам принесений ними хліб, а молодому «давала» гарбуза чи макогона.

Невдовзі після сватання влаштовували **заручини**, які починалися з церемонії **посаду** – у висловленні молодими взаємної згоди на шлюб та в його освяченні двома родами. Символами єднання були рушник та хліб. Молодих виводили на посад, старший староста накривав рушником хліб, що лежав на столі, клав на нього руку дівчини, зверху – руку хлопця і перев'язував їх рушником. Після цього молода перев'язувала старостів рушниками, а всіх присутніх обдаровувала хустками, полотном або сорочками. Після заручин вже не можна було відмовитися від весілля, не зганьбивши себе.

Між заручинами та весіллям відбувалася підготовка до торжества, обставлена низкою обрядів. Основними тут були **дівич-вечір** (або барвінкові обряди, вінкоплетення), бгання (випікання) короваю та **запросини**. Дівич-вечір влаштовували напередодні весілля як символ прощання з вільним дівочим життям і робили це окремо в оселях молодої та деколи молодого.

Поки молодий та молода збирали свої дружини, коровайниці – заміжні й добропорядні жінки – готували коровай та весільне печиво (теремок, шишки, калачики, полюбовники). Головним весільним хлібом в українському весіллі був коровай.

Сватання, заручини, дівич-вечір (вінкоплетення), випікання короваю – це все **група довесільних обрядів (підготовчих до весілля)**.

Важливою складовою весільної обрядовості досі залишається **вінчання** – церковне освячення **шлюбу**. Цікавим є те, що перш, ніж завести молодих до церкви, священник заручує їх, одягаючи їм обручки. Під час обряду вінчання дружба і дружка тримають над головами наречених корони, а в деяких регіонах їм на голови кладуть вінки з барвінку та квітів. Під час шлюбу наречені присягають один одному на вірність подружню. І ця присяга є на все життя.

Після вінчання відбувалося власне весілля, яке супроводжувалося додатковими обрядами, веселощами, щедрим частуванням, танцями, та ін. Найдраматичнішим моментом весілля був обряд **покривання**, коли весільний вінок замінювали хустиною. Цей обряд символізував перехід молодої до громади жінок та під владу чоловіка.

**Похоронні (поховально-поминальні)** обряди були пов'язані зі смертю людини. Вони спрямовувалися як на забезпечення незворотного переходу душі небіжчика у світ предків, так і на охорону живих від шкідливого впливу духу померлого. Ці обряди склалися з **похорону** та **поминок**. Коли вмирала людина, про це оповіщали всіх родичів та односельців. З цією метою на вікна хати, де лежав небіжчик, вивішували білі хустки або перемітки. Серед верховинців було прийнято розкладати перед хатою покійного велике вогнище та сурмити у трембіти.

Смерть була таємницею для наших предків, тому з нею пов'язано багато «забобонів», щоб не нашкочити душі померлого. Наприклад заборонялося пити воду в хаті небіжчика, адже її могла пити душа; коли хтось хотів сісти на лаву, мусив подмухати на неї, аби не розчавити душу покійного та ін. Дзеркала в хаті завішували полотном.

Особливою магічністю позначалося винесення труни з небіжчиком, оскільки це пов'язувалося з захистом родини та господарства від його майбутнього впливу. Намагаючись перешкодити померлому відшукати дорогу додому, його виносили ногами вперед, тричі постукавши труною об поріг хати, щоб покійник попрощався з пращурами і більше не повертався. В давнину, як тільки труну виносили з хати, на тому місці, де вона стояла, розбивали новий горщик (символ оновлення життя), а шлях, яким виносили труну, посипали житом та ячменем, аби в домі більше ніхто не вмирав.

Українці суворо дотримувалися напівцерковного звичаю печатати могилу, якого не знають інші народи. Священик під церковні співи позначав лопатою хрест над могилою, а потім навхрест кидав на труну землю.

По закінченні похорону для всіх присутніх улаштовували трапезу (**тризну**), обов'язковою стравою на якій колись було *коливо* — варена пшениця з медом. Одразу після трапези було прийнято ставити на вікно склянку горілки та краєць хліба, призначені для духу покійного: адже він, за повір'ям, повертався додому протягом дев'яти днів. Наступного дня в деяких регіонах на могилу несли сніданок («будили покійного»). Цим завершувався похорон, і цим же розпочиналися **поминки**.

Відзначення окремих **поминальних днів** пов'язується з народними світоглядними уявленнями про життя та смерть. Отож, вважалося, що на *третій день* душа відходить від тіла, на *дев'ятий* покидає оселю, а на *сороковий* же день душа покидає землю.